

5778

Torah from Around the World

---

*Als je morgen niet een beter mens bent dan vandaag,
waar heb je dan morgen voor nodig?*

Rabbi Nachman van Bratzlav

Sjabbat 17 februari 2018 / 2 Adar 5778, Troema, Sjemot/Exodus 25:1 - 27:19
Tanach blz. 159 - 165

Haftara: 1 Melachiem 5:26 - 6:13
Tanach blz. 680 - 681

*Commentaar: Ismar Schors, rabbijn, hoogleraar Joodse Geschiedenis en emeritus rector
magnificus van het Jewish Theological Seminary, New York.*

vertaler: Frits Pront

[Het Engelse origineel](#)

Jouw Tora en mijn Tora

We zijn geneigd ons de tabernakel voor te stellen als een intimiderende ruimte, een bastion van hiërarchie en exclusiviteit. Bestuurd door priesters die dat van geboorte af al waren, en onderhevig aan een stortvloed aan regels, was de tabernakel niet gemakkelijk toegankelijk voor de doorsnee Jisraëliet.

De heiligheid ervan verbood elke spontaniteit en elke afwijking van de norm. Desondanks was de bouw ervan de uitdrukking van een diepgaand populistisch elan. Vrijwillige giften uit elk segment van de Jisraëlitische populatie vormden het materiaal waaruit het instituut werd

opgebouwd. Het is denkbaar dat indien de Jisraëlieten geweigerd hadden te geven, het heiligdom, dat het symbool was voor Gods aanwezigheid in het tentenkamp, niet tot stand was gekomen. Ik ben getroffen door het totaal ontbreken van dwang. God liet Mosjé geen speciale belasting heffen voor het doel, maar vroeg alleen maar om individuele bijdragen: „Vertel de Jisraëlieten Mij geschenken te brengen; neem van eenieder die daartoe bereid is een bijdrage in ontvangst.” (Sjemot/ Exodus 25:2)

En dat deden zij, zij brachten ze in zo'n overvloed en omvang dat degenen die de leiding hadden over het project Mosjé smeekten om aan de campagne een einde te maken: „De mensen brengen veel meer bijeen dan nodig is voor het werk waartoe de Eeuwige opdracht heeft gegeven.” (Sjemot 36:5) Het ontwerp voor de tabernakel kwam van boven, maar de middelen kwamen van beneden, vrijwillig aangeboden zonder ook maar een spoor van dwang. Het creëren van een heilige ruimte vereiste de instemming van degenen die er profijt van zouden hebben. Heiligheid kan men niet voortbrengen en opleggen als er sprake is van massale tegenstand. De sleutel tot het betrekken van God binnen een geloofsgemeenschap is het persoonlijke engagement van haar leden.

Rabbijn Tarfon, die als kind nog getuige was van de offercultus in de Tweede Tempel, onderwees het belang van dit inzicht in een fijnzinnige lezing van een pasoek (bijbelvers): „Arbeid moet worden gevierd en geroemd, want zelfs God verblijdde Jisraël pas met Zijn verblijf in hun midden nadat zij arbeid hadden verricht; dat is waarom de Tora zegt: ‘De Jisraëlieten moeten een heiligdom voor Mij maken, opdat Ik temidden van hen kan wonen’”. (Sjemot 25:8) Anders gezegd: „Zo gewonnen, zo geronnen.” Wat ons zonder inspanning in de schoot wordt geworpen verliest al snel zijn betekenis voor ons. Hoewel er wonderen in overvloed waren in de woestijn, werd de tabernakel niet gebouwd dankzij goddelijke autorisatie. De diepe betrokkenheid van alle Jisraëlieten bij de bouw, als donoren en als handwerkslieden, bracht niet alleen hun instemming bij het begin tot uiting, maar verhoogde ook hun toewijding aan het einde. Arbeid schept waarde.

In dezelfde geest merkte rabbi Sjimon ben Eleazar, twee generaties later, op dat het zelfs Adam niet was toegestaan om ook maar iets te eten van Gods nieuwe wereld totdat hij de wereld beter had gemaakt door zijn eigen arbeid. Opnieuw ontspringt inzicht uit een zorgvuldige lezing van de tekst. De volgorde van het verhaal vormt de kern. Ten eerste, „De Eeuwige God bracht de mens in de tuin van Eden om die te bewerken en erover te waken.” Pas daarna vertelt Tanach verder: „En hij hield Hem het volgende voor: ‘Van alle bomen in de tuin mag je eten’”. (Berésjiet/Genesis 2:15-16) Dat wil zeggen dat wij om iets ten volle te waarderen, er arbeid voor moeten verrichten. We zijn ertoe voorbestemd om het scheppingswerk te vervolmaken, tarwe in brood of druiven in wijn te veranderen, niet omdat God beperkt is, maar omdat wij mensen dat wel zijn. We zijn maar al te zeer bereid om dat wat niet is verkregen in het zweet ons aanschijns, te bagatelliseren en te verontachtzamen. (Beide midrasjiem komen voor in *Awot de Rabbi Natan*, Schechter editie, blz. 44-45).

(Hoewel de volgende – ingekorte - alineas gaan over de Amerikaans-joodse situatie, kunnen zij ook worden gelezen als van toepassing op de Nederlands-joodse situatie, red.)

De bereidheid tot vrijwillige bijdragen van het volk, die Mosjé in staat stelde om Jisraels draagbare heiligdom te bouwen, zie ik ook werkzaam in de Amerikaans-joodse gemeenschap. In 1995 gaven de Amerikaanse joden het verbijsterende bedrag van 4,2 tot 4,4 miljard dollar aan Amerikaanse en buitenlandse joodse doelen. Dat was het drievoudige van twintig jaar daarvoor. Twee miljard van dat bedrag was bedoeld voor synagogen, dagscholen en religieuze

organisaties. Daarbij gaven de leden van kleinere joodse gemeenschappen in 1993 per lid meer dan leden van de grotere joodse gemeenschappen: bijvoorbeeld in het Texaanse Waco \$1.267 per persoon, in Cleveland \$376, Los Angeles \$86 en New York \$80 per persoon. Deze vrijwillige bijdragen zijn het buitengewone resultaat van een cultuur die vrijwillige bijdragen hogelijk waardeert. De subsidies van de Amerikaanse regering beperken zich voornamelijk tot de joodse instellingen die personen bijstaan. Met andere woorden, de religieuze en culturele ervaring in het Amerikaanse Jodendom wordt uitsluitend gefinancierd door vrijwillige bijdragen.

De joodse gemeenschap valt twee cruciale voordelen ten deel vanwege zijn onafhankelijkheid. Ten eerste kiest zij zelf zijn leiders, zowel religieus als professioneel; dat wil zeggen zij worden gekozen door andere joden. Macht wordt niet ontleend aan krachten van buitenaf. Omdat de joodse gemeenschap haar bestaansrecht ontleent aan de grondwet, kan geen enkele Amerikaanse regering een opperrabbin of bestuurder benoemen. Uiteindelijk ligt het gezag bij de leden van de gemeente, hetzij lokaal of nationaal, religieus of seculier; zij alleen kiezen de mannen en vrouwen die hun zaken behartigen. Democratie is het leidende principe in het joodse leven.

Ten tweede vereist onafhankelijkheid om verantwoordelijkheid. Als Amerikaanse joden iets niet voor zichzelf doen, zal het niet voor ze worden gedaan. Er is meer dan voldoende gelegenheid om je betrokkenheid te tonen. Voor de effectieve uitvoering van de taken van instituties zijn tijd en talent net zo onmisbaar als financiële giften. Werk voor de gemeenschap heeft een transcendente betekenis op velerlei manieren voor ontelbaar veel Amerikaanse joden, die meer willen dan materieel comfort. Zij weten dat, als zij zich inzetten voor een zaak, dat betekenis zal geven aan hun leven.

Er bestaat nog een midrasj over onze sidra die de deugd van participatie tot uitdrukking brengt. Het eerste te vervaardigen onderdeel van de Tabernakel was de ark waarin de stenen tafelen van de Tien Geboden moesten worden ondergebracht en dat Gods aanwezigheid zou huisvesten. In tegenstelling tot de instructies voor alle andere onderdelen, die alleen tot Mosjé waren gericht en in de tweede persoon enkelvoud staan, waren de instructies voor de ark bedoeld voor iedereen; vandaar dat ze in de derde persoon meervoud (de gebiedende wijs meervoud) zijn gegoten: „Zij zullen een ark maken van acaciahout.” (Sjemot 25:10)

Zoals vaak het geval is, leidt hier een kleine anomalie tot een groot idee. Rabbi Yehuda bar Shalom (4^e eeuw, Erets Jisrael) zette de diepere betekenis van dit verschil uiteen. In tegenstelling tot de tafel (Sjemot 25:23) en het altaar (Sjemot 27:1), die respectievelijk de monarchie (koninklijke rijkdom en macht) en het priesterdom symboliseerden, symboliseerde de ark met zijn concreet geworden goddelijk woord de volle omvang van de Tora. Daarom zei God tegen Mosjé: „Laat iedereen komen om deel te nemen aan het maken van de ark, opdat ze allemaal op een dag de kroon van de Tora waardig zullen zijn. (Sjemot Rabba, 34:2)

Terwijl monarchie en priesterdom waren beperkt tot afkomst, was de Tora dat beslist niet. De Tora was beschikbaar voor allen die zich gedreven voelden om haar te omarmen. Na het verlies van de politieke soevereiniteit en de verwoesting van de Tempel, veranderde het Jodendom in een spirituele meritocratie dankzij de centrale plaats van de Tora. Maar zich iets eigen maken vereist initiatief, betrokkenheid en vasthoudendheid. Aanspraak kunnen maken op de Tora wordt tot redding door deel te nemen aan het leven van de Tora. Daar kan aan worden toegevoegd dat het steunen van de instellingen van de joodse gemeenschap, waartoe

de Tora de aanzet geeft door herhaalde voorbeelden van zelfopoffering, ons verzekert van haar unieke zegeningen.